

Nieuwe beroepscompetentie 'ondersteunen en versterken' in beeld

Eigen regie in beeld gebracht

*Tekst: Mieke Cardol, Sonja Dekker & Sander Hilberink,
verbonden aan Hogeschool Rotterdam*

Duo's van derdejaars ergotherapiestudenten, volwassenen met chronische fysieke beperkingen en een tweetal docenten hebben nagedacht over wat voor hun beelden en betekenissen zijn bij het begrip 'eigen regie'. De beelden laten zien dat 'eigen regie' persoonlijk is en veelzijdig, en veel meer dan alleen keuzes maken.'

Eigen regie in theorie en praktijk

Sinds 2013 zijn de Beroepscompetenties ergotherapie (Verhoef & Zalmstra, 2013) verrijkt met de competentie 'ondersteunen en versterken'. In deze nieuwe competentie wordt expliciet verwezen naar 'versterking van eigen regie': *'De ergotherapeut ondersteunt (leden van) een kwetsbare groep, gemeenschap of populatie om de aanwezige mogelijkheden en eigen regie te versterken en om voorwaarden in de omgeving te creëren, zodat participatie en sociale inclusie toenemen.'*

Deze nieuwe beroepscompetentie daagt ergotherapeu-

ten (in opleiding) en docenten ergotherapie uit te reflecteren op wat 'eigen regie' en het versterken hiervan betekenen voor hun beroepspraktijk. Het voor

ergotherapeuten bekende begrip 'cliëntgerichtheid' is onvoldoende duidelijk om aan te geven hoe ruimte maken voor eigen regie gestalte kan krijgen in de ergotherapiepraktijk.

Naar beelden en betekenissen

Opvallend in de tekst over de beroepscompetenties is dat eigen regie wordt opgevat als een middel – samen met essentiële voorwaarden in de omgeving – om andere doelen te bereiken: participatie en sociale inclusie. Buiten de vraag over wat precies de relatie is tussen eigen regie enerzijds en

6. Een tijdslijn met aan het eind een troon die de eigen regie symboliseert.

participatie anderzijds, en hoe deze elkaar beïnvloeden, was de tekst van deze nieuwe competentie voor ons mede aanleiding om het begrip eigen regie verder te onderzoeken.

Wij willen met dit stuk ergotherapeuten aanzetten tot verdere gedachtevorming over eigen regie: wat betekent het voor mensen met beperkingen en wat kan de ergotherapeut hiermee? Het stuk biedt geen oplossingen, wel stof tot nadenken. Het artikel beschrijft de resultaten van een project waarin zeven duo's van derdejaars ergotherapie-studenten en volwassenen met chronische fysieke beperkingen, hebben nagedacht over wat voor hen beelden en betekenissen zijn bij het begrip 'eigen regie'. Daarbij deden twee docenten van de opleiding ergotherapie mee als duo. Het project is onderdeel van een groter project waarin we betekenissen van eigen regie onderzoeken bij beleidsmakers, ergotherapeuten en volwassenen met chronische fysieke beperkingen.

Wat wil ik, wat kan ik, wat moet ik?

In de literatuur wordt eigen regie op veel manieren gedefinieerd en vaak gelijkgesteld aan begrippen als 'eigen kracht', 'eigen verantwoordelijkheid', 'zelfmanagement' en 'autonomie' (Hilberink & Cardol, 2013), waardoor er een flinke begripsverwarring bestaat. Ook in de nieuwe beroepscompetentie 'ondersteunen en versterken' lijken eigen regie en eigen kracht door elkaar te worden gebruikt, terwijl de betekenis van deze begrippen wezenlijk van elkaar ver-

schilt. Eigen regie gaat over wat iemand wil met zijn leven. Het gaat om zelf bepalen, niet per se in combinatie met zelf doen. Dus ook als iemand ondersteuning nodig heeft, mag dit niet betekenen dat anderen invullen wat of hoe iemand iets wil (Bakker e.a., 2013; www.movisie.nl). Eigen regie gaat niet alleen over grote levensvragen, maar juist ook over alledaagse beslissingen en activiteiten in alle levensgebie-

*In de nieuwe beroepscompetentie
'ondersteunen en versterken' lijken
eigen regie en eigen kracht door
elkaar te worden gebruikt*

den. Eigen kracht gaat over de talenten en mogelijkheden die iemand heeft zijn problemen aan te pakken, eventueel samen met het eigen netwerk. Eigen verantwoordelijkheid gaat over de vraag wat iemand zelf zou moeten of mogen doen (Bakker e.a., 2013).

De betekenis van wat iemand wil

In deze definities is eigen regie een belangrijke waarde

1. Dans: een uitlaatklep en een mogelijkheid om de balans te vinden.

2. Op Lowlands kun je jezelf verliezen zonder jezelf kwijt te raken.

3. Origami met een zelf ontwikkelde breitechniek.

op zichzelf, en niet alleen een middel om andere doelen te bereiken. Eigen regie is dus niet hetzelfde als keuzes maken en/of regelen wat noodzakelijk is. De betekenis van wat iemand wil is veel breder dan de betekenis van wat iemand met eigen kracht kan regelen en realiseren, en breder dan de betekenis van eigen verantwoordelijkheid.

Geformuleerd als 'wat wil ik', is eigen regie sterk gerelateerd aan identiteit. Iedereen wil haar/zijn leven vormgeven zoals bij haar/hem past en zichzelf ontwikkelen (Hilberink & Cardol, 2014). Hiervoor heeft een ieder ruimte nodig om zichzelf te kunnen zijn en worden; ruimte om te aarzelen, te doen, te denken, en te ervaren. Dit betekent dat betekenis van eigen regie in verschillende contexten anders kunnen zijn en dat eigen regie geuit wordt op verschillende, persoonlijke manieren.

Het betekent ook dat iedereen op een of andere manier uiting wil geven aan eigen regie, ongeacht over welke vaardigheden of talenten iemand wel of niet beschikt. In beleidsdocumenten en uitvoeringen van de Wmo in de praktijk wordt vaak allereerst of alleen gefocust op eigen kracht of op wat iemand kan. Hierdoor is het risico groot dat voorbij wordt gegaan aan wat iemand wil en aan wie iemand is. En dus aan de eigen regie van die persoon.

Studenten ergotherapie werken samen met mensen met beperkingen

Zeven derdejaars ergotherapiestudenten van Hogeschool Rotterdam gingen in gesprek met zeven volwassenen met een chronische fysieke aandoening (de 'buddy's') over het begrip eigen regie. De studenten hadden hun buddy's zelf gezocht en benaderd. Ook twee docenten participeerden in dit project; één van hen heeft een chronische aandoening. Elk duo heeft hun persoonlijke en/of gezamenlijke betekenis van

het begrip in beeld uitgedrukt. Alle bijdragen werden gepresenteerd op een tentoonstelling op Hogeschool Rotterdam.

Hierboven tonen we de beelden die werden gemaakt over eigen regie om daarna in de conclusie te reflecteren over wat dit zegt over een definitie van eigen regie.

1. Eigen regie als balansoefening

Een duo geeft in drie foto's eigen regie weer als het zoeken naar een balans tussen het omgaan met een aandoening en activiteiten die je wilt doen maar niet kunt doen, en het gezien worden als mens. Zowel de student als de buddy doen aan dans, beiden benoemen dit als uitlaatklap of mogelijkheid om de balans te vinden. Bij het dansen kan de hoofdpersoon mens zijn tussen de mensen, erbij horen en zichzelf zijn, dichtbij dat wat zij wil en wie ze is.

2. Eigen regie als vrijheid jezelf te zijn

De vrijheid om jezelf te kunnen zijn in gezelschap van andere mensen is ook het thema van een ander duo: 'Eigen regie is kunnen thuiskomen bij jezelf, onder anderen'. Eigen regie is voor hen beiden als een bezoek aan Lowlands, een muziekfestival, waar je je welkom en thuis kunt voelen, en 'je jezelf kunt verliezen, zonder jezelf kwijt te raken'. 'Welcome Home' hangt in grote letters bij de ingang van Lowlands. Het duo benadrukt dat eigen regie voor iedereen anders kan zijn. In hun presentatie zoeken ze naar een representatie van die vrijheid, muziek en persoonlijke ervaringen als festivalbezoeker. Op de tentoonstelling staat de tent van het festivalterrein. Bezoekers kunnen hun eigen favoriete muziek kiezen om naar te luisteren. De tekst van de muziek is geschreven door de buddy, en bevat thema's als zoeken naar jezelf, vrijheid, liefde voor anderen en jezelf.

4. Vier kleuren van de regenboog: de eigen regie op een presenteerblaadje.

5. Karretje met halter toont de mobiliteit van eigen regie.

7. Een schenkapparaat waarmee de gebruiker kan bepalen wanneer en hoe veel hij drinkt.

3. Eigen regie doe je niet alleen

Een duo maakt een beeld van origami, een Japanse vouwtechniek. Beiden hebben een eigen taak, waardoor een gezamenlijk eindresultaat wordt bereikt. De buddy zorgt voor het ontwerp en de student gebruikt zijn kracht om te vouwen. Het eindresultaat toont handen die met een zelf ontwikkelde techniek breien, omdat bestaande technieken niet uitvoerbaar zijn voor de buddy. Het breiende origami poppetje combineert deze factoren in één beeld. Hiermee associeert dit duo eigen regie met samenwerking, creativiteit en flexibiliteit.

4. Eigen regie als complex van factoren: vaardigheden, wensen, omgeving

Samenwerking komt ook terug als thema van een duo dat in mozaïek een regenboog maakt op een dienblad. De vier kleuren van deze regenboog staan symbool voor belangrijke voorwaarden voor het nemen van eigen beslissingen: groen is de kleur van wensen, geel is de kleur van trots en zelfvertrouwen, rood van geluk en liefde, en blauw is de kleur van respect.

Dit duo geeft ons de essentie van eigen regie op een presenteerblaadje: wensen en dromen, zelfvertrouwen, en een positieve reactie uit de omgeving. Het duo wil met het dienblad tevens wijzen op het belang van draagkracht en elkaar helpen als voorwaarden voor eigen regie.

5. Eigen regie als tevredenheid na inspanning

Een duo associeert hun beelden over eigen regie met het sporten, dat zij beiden graag doen. Halters worden in de sport gebruikt bij het gewichtheffen. In dit beeld is eigen regie de halter die opgetild wordt, waarbij het vooral gaat om de tevredenheid met wat het tillen oplevert: zelfbeschikking in activiteiten die voor jou van belang zijn. De halters

liggen daarom op een karretje en zijn niet zwaar. Het karretje toont de mobiliteit van eigen regie en verwijst tegelijkertijd naar een andere passie van het duo: tuinieren.

‘Het kunstwerk symboliseert eigen regie als een halter waarbij het gewicht, kracht van uitvoering, niet belangrijk is, maar de tevredenheid en de wens van de uitvoering. De halter in de hand stelt het heft in eigen handen hebben voor, de zelfbeschikking over het dagelijks leven.’

6. Eigen regie als uitkomst van een proces met pieken en dalen

Een duo schildert een tijdslijn met troon. Het is gemaakt aan de hand van een door de buddy gecomposeerd en uitgevoerd muziekstuk met haar drumband. Het gebied bij de bliksem verbeeldt de diagnose die bij haar werd gesteld. De lijn toont de ervaren pieken en dalen.

Eigen regie is niet iets wat je zomaar komt aanwaaien of even doet, lijken de makers te willen zeggen. Het kost inspanning maar levert dan ook wat op, net als het tillen van

Eigen regie kan gaan over grote dingen (levensloop), maar ook over ogenschijnlijk kleine dingen (breien)

de hierboven genoemde halters. Dit duo verbeeldt op een andere manier wat de inspanning oplevert: aan het einde van de tijdslijn een troon die eigen regie symboliseert. De troon staat op een wolk met wat roze erin. Is het toekomstmuziek, een bereikt punt, of een blijvend streven?

7. Eigen regie als zelf doen

Een ander duo verbeeldt de gewenste onafhankelijkheid heel concreet. Zij maakten een schenkapparaat waardoor de gebruiker kan bepalen wanneer en hoeveel hij wil drinken omdat hij hiermee zelf zijn drankjes kan inschenken.

8. Eigen regie als een proces van loslaten om iets nieuws te bereiken

Bij één van de duo's zorgt de associatie met 'onafhankelijkheid' er aanvankelijk voor dat zij geen gezamenlijk beeld kunnen maken. Voor de ergotherapiestudent in dit duo betekent eigen regie onafhankelijk zijn van anderen. Op kamers gaan is voor hem een stap om dit te bereiken. Voor zijn buddy is onafhankelijkheid in letterlijke zin geen optie. Juist mét ondersteuning kan zij haar leven inrichten zoals ze het wil. De beide beelden staan recht tegenover elkaar en de beide partners kwamen aanvankelijk niet tot iets gezamenlijks. Het eindproduct dat zij kiezen, is een korte film van de student, met als titel 'Afscheid' (<http://youtu.be/WV8HALJgWHQ>). Toch laten zij met deze film wel een gezamenlijk beeld van eigen regie zien, namelijk hoe belangrijk het is om dromen te kunnen realiseren en dat dit kan betekenen dat je andere dingen moet loslaten om iets nieuws te kunnen omarmen. Eigen regie voeren is een persoonlijk proces, dat een ieder in een eigen tempo en via een eigen route doorloopt.

Conclusie

Dit project heeft de studenten uitgedaagd om na te denken over wat eigen regie betekent, voor henzelf en voor anderen. Ze hebben gezocht naar overeenkomsten met de beelden van eigen regie van hun buddy's, en in één geval gemerkt dat er ogenschijnlijk meer verschillen dan overeenkomsten waren.

In de beelden en bijgevoegde citaten zien we de veelzijdigheid van het begrip eigen regie terug. De studenten en hun buddy's laten zien dat het volgens hen bij eigen regie zowel gaat om een proces (krachtsinspanning, balansoefening, levensloop) als om een uitkomst (zijn wie je bent te midden van anderen, tevredenheid, onafhankelijkheid). Eigen regie kan gaan over grote dingen in het leven (levensloop), maar ook om ogenschijnlijk kleine dingen (breien).

En eigen regie kan alleen plaatsvinden onder voorwaarden: ruimte voor (ontwikkeling van) wensen, vaardigheden, zelfvertrouwen en anderen die vertrouwen in je hebben. En omdat de kern van eigen regie gaat over wat iemand wil is het proces nooit afgerond. In elke nieuwe levensfase, bij nieuwe ontmoetingen, nieuwe wensen en activiteiten zal de vraag naar regie weer actueel zijn; wat wil ik?

Inrichten van het leven zoals je dat zelf wilt

Met de getoonde beelden van eigen regie in het hoofd is het goed nog eens naar de formulering in de beroepscompetentie te kijken. Wat betekent dit nu voor de ergotherapie en ergotherapeut? Eigen regie is in deze beelden meer dan een middel om participatie te bereiken. Ook laten de beelden geen kwetsbare burgers zien, maar personen die hun talenten gebruiken om hun leven kleur te geven.

De beelden tonen een duidelijke samenhang: eigen regie doet ertoe daar waar het gaat over wat voor iemand belangrijk is, wie iemand wil zijn. Dit sluit aan bij de definitie van eigen regie die in de inleiding werd gegeven: de eigen identiteit en het inrichten van je leven zoals je dat zelf wilt staan hierbij centraal. De beelden laten zien dat het kunnen uitoefenen van eigen regie een soort thuis komen bij jezelf is.

Het vinden van een eigen weg

De beelden tonen tevens een ander belangrijk aspect van eigen regie: jezelf zijn tussen anderen of samenwerken met anderen om je droom waar te maken. Je hoeft eigen regie niet in je eentje te doen. Dit aspect sluit nauw aan bij een begrip dat vaak als synoniem voor eigen regie wordt gebruikt: autonomie. Vaak wordt de nadruk bij autonomie gelegd bij zelfstandigheid of onafhankelijkheid, zoals we ook in enkele beelden van de studenten en buddy's zien. Dit is een individualistische opvatting van autonomie die voor bepaalde activiteiten heel erg belangrijk kan zijn. Zoals het inschenken van een drankje voor jezelf.

Relationele opvattingen van autonomie benadrukken daarentegen dat autonomie niet gaat om volledige onafhankelijkheid, maar iets persoonlijks is dat vorm krijgt gedurende het leven en in relatie met anderen (Agich, 1993). Eigen regie is contextueel; identiteit en verbondenheid met anderen staan in deze opvatting van autonomie centraal. Door het vinden van een eigen weg – een leven lang – komen persoonlijke competenties tot ontwikkeling. Ook dit aspect zien we terug in de beelden die zijn gemaakt. In die zin zou de definitie van eigen regie als 'wat wil ik?' mis-

schien toch uitgebreid moeten worden met dit relationele aspect. Studenten en hun buddy's hebben in dit project laten zien dat eigen regie gaat over 'wat wil ik in relatie tot en met de mensen om mij heen?'. Ontmoetingen kunnen eigen regie én het denken over eigen regie versterken. ➡

Over de auteurs

Dr M Cardol, lector Disability Studies; Diversiteit in Participatie bij Kenniscentrum Zorginnovatie aan Hogeschool Rotterdam.

S.E. Dekker, kerndocent Ergotherapie van Hogeschool Rotterdam en onderzoekstrainee Disability Studies; Diversiteit in Participatie bij Kenniscentrum Zorginnovatie.

Dr SR Hilberink, senior onderzoeker bij Kenniscentrum Zorginnovatie en docent Ergotherapie aan Hogeschool Rotterdam.

Met dank aan William Bogers, student ergotherapie, voor het maken van de foto's.

Literatuurlijst

- Agich GJ. *Autonomy and long-term care*. New York / Oxford: Oxford University Press, 1993.
- Bakker J, Deddens R, Dulfer H, Hoogland J, Van Hoeve M, Kolder M et al. *Eigen regie als basis*. <http://www.coalitievoorinclusie.nl/documenten/eigenregiealsbasis.pdf>
- Hilberink SR & Cardol M. *Agency in the twenty-first century: the emperor's new clothes*. *Disability & Society* 2013; 28: 569-573.
- Hilberink SR & Cardol M. *Eigen regie in de revalidatie*. In: *Handboek Revalidatie Psychologie, H25*. Van Heugten e.a. (redactie). Boom, Amsterdam, 2014.
- Verhoef J & Zalmstra A. *Beroepscompetenties Ergotherapie*. Boom, Lemma, 2013.

Cursus

Sensorische Informatieverwerking voor paramedici

- Wat is Sensorische Informatieverwerking? (SI)
- Welke invloed heeft SI op het dagelijks handelen?
- Hoe is de SI te beïnvloeden?
- Reguleren van alertheid
- Geaccrediteerd
- Veel afwisseling van theorie en praktijk
- Direct toepasbaar in je eigen werkveld

estaSI Trainingen

Website: www.estasi.nl

Email: info@estasi.nl

Telefoonnummer: 06-30130565